

Nr 13.

Av herr **Enhörning**, *angående förhandlingar med Härnösand—Sollefteå järnvägsaktiebolag om statsinlösen av bolagets järnväg m. m.*

Norra stambanan har huvudsakligast av strategiska skäl kommit att förläggas till det inre av Norrland och icke utefter kusten, där den ojämförligt största delen av Norrlands befolkning är bosatt, varest även den från nationalekonomisk synpunkt så viktiga träindustriern är belägen. Såväl av denna anledning som på grund därav, att Norrland, trots den tätta bebyggelsen vid kusten och i en del floddalar, är för glest befolkat, för att ortsinnevänarna själva skulle kunna åstadkomma järnvägsförbindelser mellan norra stambanan och kuststäderna — nödvändiga icke minst med hänsyn till statsbanetrafiken — har staten funnit sig föranläten att antingen själv nybygga eller inköpa och ombygga järnvägar från stambanan till samtliga städer norr om Gävle med undantag av Härnösand.

Sålunda beslutade riksdagen *dels* år 1883 att inköpa och ombygga den smalspåriga enskilda järnvägen från Söderhamn till Bergvik samt förlänga densamma till Kilafors, *dels* år 1885 att inköpa och ombygga den smalspåriga enskilda järnvägen från Hudiksvall till Näsviken samt förlänga densamma till Ljusdal, *dels* år 1884 inlösa den under ombyggnad till bredspårig varande enskilda järnvägen från Sundsvall till Torpshammar, *dels* år 1881 att anlägga järnväg från Bräcke till Sollefteå, *dels* år 1886 fortsätta byggandet av stambanan från Långsele till Vännäs och *dels* år 1891 att anlägga järnväg från Mellansel till Örnsköldsvik. Sedan norra stambanan framdragits vidare norrut, hava samtliga städer norr om Örnsköldsvik på statens bekostnad erhållit järnvägsförbindelse med stambanan. Alla norrländska städer norr om Gävle utom residens- och biskopstaden Härnösand hava alltså sedan årtionden haft förmånen av att medelst statsbanan vara förbunden med norra stambanan. Det synes mig ej för tidigt att staten därfor nu jämställer Härnösand med övriga norrländska städer, vilket väl borde hava skett redan tidigare, och därigenom visar staden och kommunerna en erkännssam honnör för deras uppförande strävande för länets utveckling.

Anledningen till, att befolkningen i den s. k. Ådalen år 1891 beslutade själv anlägga en järnväg från Sollefteå till Härnösand, torde förnämligast vara att söka täri, att 1881 års riksdag, i samband med beslutet att bygga en järnväg från Bräcke till Sollefteå, framhöll, att staten därmed borde hava avslutat banbyggandet norrut, samt att Härnösands stad, när banbyggandet i Norrland sedermera fortsattes å andra sträckor, ansåg det nödvändigt att skaffa staden järnvägsförbindelse med inlandet, innan närliggande städer, som redan erhållit järnväg, hunnit dra sig till sig den handel, som sedan urminnes tider gått över Härnösand.

sand med dess utmärkta hamn och andra förutsättningar som handelscentrum för en stor del av Västernorrlands län. Man ansåg för övrigt sannolikt, att staten, som redan inlöst alla enskilda bibanor mellan norra stambanan och kuststäderna norr om Gävle, skulle komma att inköpa även Härnösand—Sollefteå järnväg ej alltför lång tid efter dess fullbor-dande. Denna uppfattning stärktes, då staten, som hade stort intresse av att bibanor mellan industridistrikten och norra stambanan kommo till stånd för att därigenom upphjälpa stambanans ringa trafik, beviljade lån till byggande av Härnösand—Sollefteå järnväg utan att fasthålla vid de villkor, som tidigare ansetts nödvändiga vid utlämnande av lån till enskilda järnvägsbyggnader. Genom åtgärden i fråga kom banföretagets ekonomi att redan från början vila på alltför svag grund. Man torde kunna säga, att staten, som kan anses vara medintressent i företaget men samtidigt privilegierad längivare till detsamma, sälunda bär ett visst ansvar för ekonomin.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att staten säkerligen blivit nödsakad att själv bygga Härnösand—Sollefteå järnväg och påtaga sig hela kostnaden härför, om ej enskilda tagit initiativet till banföretaget.

Hittills hava emellertid några anspråk på staten, grundade på angina förhållanden, icke framkommit, enär banan genom stora uppoftningar från Härnösands stads samt övriga kommuners, bolags och enskildas sida kunnat såväl övervinna de ovanligt stora ekonomiska svårigheter, vilka framträdde redan under banans byggnadstid, som även hittills uppehålla trafiken. På grund av bolagets tyngande räntebördor, vilka redan en gång frampressat rekonstruktion av järnvägsbolaget med ty åtföljande eftergifter från Härnösands stads samt de längivande bankernas sida, som även på grund av bortfallandet av den trafik, som utan något som helst vederlag överflyttats från Härnösand—Sollefteå järnväg till Ostkustbanan, i vilken staten är störste intressent, synes emellertid utsikterna att för framtiden på ett tillfredsställande sätt uppehålla trafiken å banan te sig ganska mörka. Under dessa omständigheter torde tiden vara inne att göra en hänvändelse till statsmakterna med an-hållan, att Härnösand—Sollefteå järnväg måtte i likhet med förenämnda enskilda bibanor till norra stambanan inlösas av staten.

Det synes mig, att Härnösands stad och övriga kommuner samt enskilda aktieägare hava framhärdat redan alltför länge utan någon som helst hänvändelse till staten om banans övertagande, oaktat bibanor hava framdragits från stambanan till alla övriga norrländska städer, med vilka Härnösand givetvis har anspråk att jämföras. I stället har Härnösand—Sollefteå järnvägsaktiebolag med hjälp av Härnösands stad och Svenska handelsbanken icke blott fortsatt banans drift utan även under 33 år inbetalat ränta och amortering å statslånet till och med år 1928.

Beträffande de eventuella villkoren för en dylik inlösen torde icke

kunna f. n. ifrågasättas, att de skola helt sammanfalla med de bestämmelser, som tillämpades vid inlösen av nämnda bibanor, men med hänsyn till förberörda omständigheter synes en moralisk plikt föreligga för staten att inlösa den enda enskilda bibanan till norra stambanan norr om Gävle, som ännu icke övertagits av staten, på villkor, som icke alltför mycket avvika från de bestämmelser, som tidigare tillämpats i motsvarande fall.

I detta sammanhang kan erinras om, att Ostkustbanans aktiebolag under byggandet av detta bolags järnväg genom statsmakternas ingripande nødgades inlösa Norra Hälsinglands järnväg till följd av intrång i den senare järnvägens trafik på bland annat sådana villkor, att Ostkustbanan fick icke endast övertaga Norra Hälsinglands järnvägs alla förpliktelser, utan även med ett avsevärt belopp likvidera Norra Hälsinglands järnvägs, efter allt att döma, fullständigt värdelösa aktier, allt under det att Härnösand—Söllefteå järnväg, som ovan nämnts, icke tillerkänts någon ersättning för den trafik, Ostkustbanan fråntagit densamma i dess trafik.

Till slut torde böra framhållas, att Härnösand—Söllefteå järnvägs byggnadskostnader äro, trots en särdeles svår terräng med djupa raviner, nedskurna i den lättflytande leran, förhållandevis små, 55,000 kronor per kilometer, och lägre än kostnaden per kilometer för övriga norrländska bibanor, — även sådana som framgå genom jämförelsevis mycket lätt terräng. Såväl på grund härav som genom bortfallandet vid en statsinlösen av järnvägen av sådana förluster, som redan avskrivits i järnvägsbolagets böcker, skulle staten vid en inlösen, även om nuvarande bokföringsvärdet lades till grund därfor, komma att få vidkännas betydligt mindre kostnader för ett förvärv av banan, än om densamma från början byggts som statsbana.

Till belysande av bolagets ställning biläggas sammandrag av dess balansräkningar för de viktigaste åren 1895—1929 med tillhörande kommentarier.

Under åberopande av vad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa, att riksdagen ville besluta avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptaga förhandlingar med Härnösand—Söllefteå järnvägsaktiebolag om statsinlösen av bolagets järnväg med rullande materiel och inventarier m. m. samt till nästa riksdag inkomma med proposition, som kan föranledas av nämnda förhandlingar.

Stockholm den 16 januari 1931.

E. A. Enhörning.

I motionens syfte instämma:

L. Tjällgren.

Ivar Vannerström.

A. J. Granström.

Härnösand—Sollefteå

Balansräkning den 31 december för

	1 8 9 5	1 8 9 7	1 9 0 3
<i>Tillgångar:</i>			
Järnvägsbyggnaden	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09
Rullande materiel	521,701 68	507,723 79	598,411 98
Nybyggnadens konto	— —	15,565 73	36,210 66
Inventarier	30,706 65	36,545 50	40,911 92
Förråd	22,256 19	16,016 53	58,143 87
Innestående i bank	3,500 —	89,069 69	79,086 68
Trafikmedel å stationerna	3,687 72	5,931 18	8,515 66
Anståndsränta	266,224 35	266,224 35	266,224 35
Osäkra fordringar	550,000 —	550,000 —	550,000 —
Fordran av div. personer och bolag	53,185 66	26,367 15	11,786 59
Räls-konto	— —	— —	— —
Aktier i O.K.B. å nom. 33,300: — kr.	— —	— —	— —
Förskott å ny materiel	— —	— —	— —
Kassabehållning.....	1,786 02	8,365 16	3,155 46
Skulder över tillgångar	115,938 55	235,127 47	621,040 35
Kronor	6,566,158 86	6,754,108 64	7,270,659 56
<i>Skulder:</i>			
Aktiekapital, stam-	1,678,200 —	1,678,200 —	1,678,200 —
» preferens-	— —	— —	— —
Statsslån, kapital	2,350,000 —	2,350,000 —	2,350,000 —
» ränta	38,717 35	221,223 27	166,758 08
» anståndsränta	266,224 35	266,224 35	266,224 35
Gåva till järnvägsbyggnaden	125,000 —	— —	— —
Obligationslån av år 1891	593,000 —	579,000 —	— —
Stora kreditiver (av Härnösands Enskilda bank)	308,471 25	250,556 99	320,999 04
Partialförskrivningar	820,000 —	1,070,000 —	1,070,000 —
Förfallen ränta å d:o	— —	128,633 83	376,516 66
Inbetalda ansvarsförbindelser	204,148 32	— —	— —
Skuld till Härnösands stad	63,689 66	128,055 —	858,075 —
Ränteskuld till Härnösands stad	— —	11,898 03	87,136 88
Obligationslån Ser. A	— —	— —	— —
» Ser. B	— —	— —	— —
» med Sundsvalls ensk. bank	— —	— —	— —
Obetald ränta å obligationslån	— —	— —	— —
Revers-konto, kapital	— —	— —	— —
» ränta	— —	— —	— —
Statens järnvägar, samtrafiksmedel	51,988 11	66,628 19	93,012 06
Skulder till div. personer och bolag	66,719 82	3,689 48	3,787 59
Reserverade medel	— —	— —	— —
Rälsfonden	— —	— —	— —
Reservfonden	— —	— —	— —
Förnyelsefonden	— —	— —	— —
Skattefonden	— —	— —	— —
Nyanskaffnings-konto	— —	— —	— —
Kronor	6,566,158 86	6,754,108 64	7,270,659 56

järnvägsaktiebolag.

nedan angivna år. (I sammandrag.)

1 9 0 4	1 9 0 9	1 9 1 0	1 9 1 3	1 9 1 4	1 9 1 6
4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09
598,411 98	620,889 33	643,923 08	697,379 08	697,379 03	717,694 42
36,210 66	78,003 94	78,403 94	78,403 94	78,403 94	44,771 17
40,830 32	43,798 78	43,598 58	43,089 84	33,773 85	23,348 74
47,076 47	50,128 65	58,130 76	74,034 62	67,348 59	424,763 31
125,258 67	114,644 48	106,251 27	136,086 90	189,311 55	124,413 94
7,580 07	17,374 28	7,665 57	12,753 16	7,467 84	32,545 68
—	—	—	—	—	—
137,500 —	137,500 —	—	—	—	—
5,279 48	2,252 47	2,189 98	2,192 58	2,189 98	—
—	—	—	48,263 43	12,287 47	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	22,133 33
1,286 74	11,749 16	14,008 52	12,602 39	23,497 12	20,762 27
156,923 80	154,192 28	131,391 59	96,176 22	49,155 22	—
6,153,530 28	6,227,705 46	6,082,735 88	6,199,154 20	6,157,986 18	6,407,604 95
—	—	—	—	—	—
419,550 —	419,550 —	282,050 —	282,050 —	282,050 —	282,050 —
1,720,000 —	1,720,000 —	1,720,000 —	1,720,000 —	1,846,700 —	1,846,700 —
2,239,784 84	2,148,371 02	2,127,547 72	2,059,284 95	2,034,452 77	1,981,385 78
24,917 61	23,900 63	23,668 97	22,909 55	22,633 29	22,042 92
266,224 85	266,224 85	266,224 85	266,224 85	266,224 85	266,224 85
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
566 66	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
33,000 —	197,120 —	230,240 —	328,200 —	328,200 —	328,200 —
683 61	28,475 56	38,941 22	80,127 26	13,128 —	39,384 —
300,000 —	297,000 —	294,000 —	285,000 —	282,000 —	276,000 —
350,000 —	347,000 —	344,000 —	333,000 —	329,000 —	321,000 —
539,000 —	478,000 —	464,000 —	420,000 —	404,000 —	371,000 —
12,250 —	—	—	—	—	—
144,540 71	144,540 71	144,540 71	144,540 71	166,200 —	166,200 —
—	39,382 89	46,609 42	68,290 51	6,648 —	19,944 —
94,902 18	114,151 47	98,630 02	143,960 22	153,395 97	205,264 24
8,110 27	3,989 88	2,282 97	7,366 65	5,253 80	106,009 66
—	—	—	4,800 —	4,800 —	16,200 —
—	—	—	33,400 —	13,300 —	—
—	—	—	—	—	160,000 —
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
6,153,530 28	6,227,705 46	6,082,735 88	6,199,154 20	6,157,986 18	6,407,604 95

Härnösand den 5 januari 1931.

G. S. Leijonhufvud.

Trafikchef.

Härnösand—Sollefteå

Balansräkning för den 31 december för

	1 9 1 9	1 9 2 0
<i>Tillgångar:</i>		
Järnvägsbyggnaden	4,997,172 09	4,997,172 09
Rullande materiel	715,912 75	767,712 75
Nybyggnaders konto	63,662 74	66,142 74
Inventarier.....	20,712 82	26,193 62
Förråd	624,782 20	306,178 83
Innestående i bank	18,408 19	251,608 74
Trafikmedel å stationerna	44,855 40	37,400 87
Anståndsränta	— —	— —
Osäkra fordringar	— —	— —
Fordran av div. personer och bolag	— —	— —
Räls-konto	186,522 67	65,868 —
Aktier i O.K.B. å nom. 33,300 kr.	— —	— —
Förskott å rullande materiel	17,266 67	— —
Kassabehållning	85,621 80	43,798 93
Skulder över tillgångar	— —	— —
	Kronor	6,774,917 33
		6,562,075 57
<i>Skulder:</i>		
Aktiekapital, stam-	282,050 —	282,050 —
» preferens-	1,846,700 —	1,846,700 —
Statslån, kapital	1,892,489 90	1,860,151 95
» ränta	21,053 95	20,694 19
» anståndsränta	266,224 35	266,224 35
Gåva till järnvägsbyggnaden	— —	— —
Obligationslån av år 1891	— —	— —
Stora kreditivet	— —	— —
Partialförskrivningar	— —	— —
Ränta å d:o	— —	— —
Inbetalda ansvarsförbindelser	— —	— —
Skuld till Härnösands stad	328,200 —	328,200 —
Räntor » » »	78,768 —	— —
Obligationslån Ser. A	264,000 —	260,000 —
» Ser. B.	307,000 —	302,000 —
» med Sundsvalls Enskilda Bank	314,000 —	294,000 —
Obetalda räntor å obligationslån	— —	— —
Revers-konto, kapitalskuld	166,200 —	166,200 —
» ränteskuld	39,888 —	— —
Statens järnvägar, samtrafiksmedel	367,549 16	368,130 53
Skulder till diverse personer	5,146 —	5,009 30
Reserverade medel	— —	38,000 —
Rälsfonden	— —	— —
Reservfonden	18,000 —	20,000 —
Förnyelsefonden	530,038 30	477,429 16
Skattefonden	26,000 —	26,000 —
Nyanskaffnings-konto	— —	— —
Vinst- och Förlust-konto, vinstmedel	21,609 67	1,286 09
	Kronor	6,774,917 33
		6,562,075 57

järnvägsaktiebolag.

nedan angivna år. (I sammandrag.)

1 9 2 1	1 9 2 4	1 9 2 6	1 9 2 7	1 9 2 8	1 9 2 9
4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09	4,997,172 09
767,712 75	771,612 75	784,309 35	806,709 35	806,709 35	826,109 35
66,979 62	79,456 84	94,563 84	94,563 84	101,594 84	117,439 17
26,665 12	15,024 40	17,408 40	17,408 40	19,173 44	20,963 44
173,847 85	109,891 88	161,610 99	149,023 11	94,151 74	100,314 90
157,960 58	265,857 92	33,583 19	103,332 71	133,782 28	83,265 95
16,648 73	20,347 28	10,248 63	7,309 36	9,821 58	14,361 73
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	718 72	6,503 60
57,122 74	48,097 77	38,879 71	36,979 91	33,758 08	26,438 75
— —	1 —	1 —	1 —	1 —	1 —
— —	29,274 85	7,466 66	— —	9,430 —	— —
29,438 10	22,239 85	37,113 26	40,189 89	30,710 92	22,347 82
9,653 16	— —	— —	— —	— —	— —
6,303,200 74	6,358,976 58	6,182,357 12	6,252,689 16	6,237,023 99	6,214,917 80
282,050 —	282,050 —	282,050 —	282,050 —	282,050 —	282,050 —
1,846,700 —	1,846,700 —	1,846,700 —	1,846,700 —	1,846,700 —	1,846,700 —
1,826,358 79	1,715,578 35	1,633,166 95	1,633,166 95	1,620,503 91	1,543,171 64
20,318 24	19,085 81	18,168 98	54,660 80	58,828 52	87,528 80
266,224 85	266,224 35	266,224 35	266,224 35	266,224 35	266,224 85
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
328,200 —	311,790 —	311,790 —	311,790 —	311,790 —	311,790 —
13,128 —	— —	24,943 20	37,414 80	49,886 40	62,358 —
256,000 —	243,000 —	233,000 —	228,000 —	223,000 —	217,000 —
297,000 —	281,000 —	269,000 —	263,000 —	257,000 —	250,000 —
273,000 —	203,000 —	150,000 —	122,000 —	93,000 —	63,000 —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
166,200 —	157,890 —	157,890 —	157,890 —	157,890 —	157,890 —
6,648 —	— —	12,631 20	18,946 80	25,262 40	31,578 —
183,767 06	174,542 54	148,438 10	136,954 57	128,839 90	116,599 36
5,140 —	— —	— —	— —	2,194 18	30,098 45
23,180 29	— —	— —	— —	— —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —
20,000 —	60,000 —	125,000 —	125,000 —	125,000 —	125,000 —
477,429 16	538,268 96	659,948 56	720,777 82	747,286 56	809,310 95
11,856 85	9,811 22	14,641 69	14,627 78	14,627 78	14,618 75
— —	100,000 —	26,047 54	26,047 54	26,047 54	— —
— —	150,035 35	2,716 55	7,437 75	892 45	— —
6,303,200 74	6,358,976 58	6,182,357 12	6,252,689 16	6,237,023 99	6,214,917 80

Härnösand den 5 januari 1931.

G. S. Leijonhufvud,
Trafikchef.

Bil. B.

Härnösand—Sollefteå järnvägsaktiebolag:

Det uppgjorda *kostnadsförslaget*, i vilket även rullande materiel ingick, slutade på 4,700,000 kronor, men uppgick byggnadskostnaden utom räntor till 5,623,000 kronor.

Medel för banans byggande:

Ursprungliga *aktiekapitalet* tecknat av:

Härnösands stad	kronor 400,000
Övriga kommuner	» 247,000
Bolag	» 266,000
Enskilda personer	» 215,200
Entreprenörerna	» 550,000
	kronor 1,678,200.

Skänkta medel äro från:

Landstinget	kronor 100,000
Sollefteå socken	» 15,000
Fr. och S. Kempe	» 10,000
	kronor 125,000.

Statslånet	» 2,350,000
------------------	-------------

samt lån av bank och Härnösands stad.

Ansvarsförbindelser för banans färdigbyggande utfärdades år 1893 av bolag å	kronor 110,649: 87
och av enskilda personer	» 93,498: 45
	kronor 204,148: 32,

som inbetalades år 1895.

Vid bolagets rekonstruktion år 1904, då stamaktiekapitalet nedskrevs till $\frac{1}{4}$, förvandlades järnvägsbolagets utfärdade partialförskrivningar och dess obetalda räntor samt bankens och Härnösands stads fordran till preferensaktier. Från tillgångar avfördes samtidigt den s. k. anständsräntan eller under byggnadstiden uppkommen ränteskuld å statslånet, vilken ränta dels är räntefri och dels ej behöver likvideras förr än sedan hela statslånet guldits. Det till 550,000 kronor uppgående osäkra fordringarna utgjordes av entreprenörernas aktieteckning i bolaget, vilka aktier aldrig likviderades. När stamaktiekapitalet år 1904 nedskrevs till $\frac{1}{4}$, nedskrevs givetvis dessa osäkra fordringar med $\frac{3}{4}$, och avskrevs resten år 1910, då båda entreprenörerna gått i konkurs och saknade tillgångar.

År 1914 ökades preferensaktierna ytterligare med 126,700 kronor, som överlämnades såsom likvid för räntefordran till Härnösands stad och banken.

Av järnvägens trafiköverskott har under åren 1906—1928 medel använts för avskrivningar å inventarier med .....

» » nybyggnader	» 38,000: 23
» » rullande materiel	» 122,903: 74
» » stenkol	» 136,000: —
» inköp av ny räls	» 151,340: 16
» bekostnad av nya anläggningar vid Sollefteå station	» 39,007: 93
» bildande av förnyelsefond	» 747,286: 56
» » reservfond	» 125,000: —
» » nyanskaffnings-konto	» 26,047: 54
» » skattefond	» 14,627: 78

kronor 1,434,885: 34.

Härnösand den 20 januari 1930.

G. S. Leijonhufvud, trafikchef.